

Vittra i Sickla
Marcusplatsen 7
131 54 Nacka

2010-10-06
1 (6)
Dnr 40-2010:270

Vittra Utbildning AB
Box 12267
102 26 Stockholm

Kvalitetsgranskning av Vittra i Sickla i Nacka kommun

Skolinspektionens beslut

Skolinspektionen har granskat hur elevers möjligheter att nå målen påverkas av arbetsmetoder inom ramen för självstudier/eget arbete. Skolinspektionen har vid granskningen inte identifierat några områden där åtgärder behövs för att förbättra verksamheten.

Skolinspektionens granskning av Självstudier/tidsanvändning i gymnasieskolan Vittra i Sickla i Nacka kommun

Bakgrund

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av Självstudier/tidsanvändning i gymnasieskolan under perioden 15 mars 2010 till den 31 oktober 2010. Granskningen av Vittra i Sickla i Nacka kommun ingår i detta projekt. Övergripande iakttagelser och slutsatser inom området kommer att redovisas i Skolinspektionens kvalitetsgranskningsrapport Självstudier/tidsanvändning i gymnasieskolan.

Övergripande information om och projektplan för kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se/Kvalitetsgranskning>).

Syftet med kvalitetsgranskningsprojektet är att granska hur elevernas möjligheter att nå målen påverkas av arbetsmetoder inom ramen för självstudier/eget arbete. För att leva upp till styrdokumentens krav på individanpassning går skolorna olika vägar. Inom den regelbundna tillsynen har Skolinspektionen konstaterat att ett vanligt sätt är att öka andelen självstudier/eget arbete. Arbetssättet ställer stora krav på elevers förmåga att planera och genomföra studier med begränsad lärarhandledning. Hur skolor arbetar med självstudier/eget arbete ter sig mot denna bakgrund som ett viktigt granskningsområde. Vid avslutat projekt ska de granskade skolornas förhållningssätt gällande självstudier/eget arbete ha synliggjorts och bedömts mot de krav som ställs i författningarna men också med stöd av forskningsresultat och beprövad erfarenhet. Detta förväntas bidra till att dessa skolor fortsättningsvis arbetar med självstudier/eget arbete med en hög måluppfyllelse och inom ramen för definitionen av undervisningstid. Projektets resultat kommer även att spridas till skolor och huvudmän som inte deltagit i studien och förväntas där ge samma effekt som i de granskade skolorna.

Granskningen tar sin utgångspunkt i följande frågeställningar:

- Ger skolans sätt att anordna självstudier eleverna möjlighet att nå målen
- Ger självstudierna utrymme för att anpassa undervisningen efter elevernas individuella förutsättningar och behov
- Upplever eleverna att de får det stöd och den stimulans de behöver

Motivering till beslutet

Ger skolans sätt att anordna självstudier eleverna möjlighet att nå målen?

Skolinspektionens regelbundna tillsyn har visat att det blivit allt vanligare att organisera undervisningen i form av självstudier. Denna undervisningsform är vanligare i vissa skolor än i andra. Mycket tyder vidare på att begreppet undervisningstid är föremål för en relativt fri tolkning. Det kan också konstateras att självstudier/leget arbete organiseras på olika sätt. Det nationella målet att elever i gymnasieskolan ska nå minst godkänt betyg i samtliga kurser som ingår i deras studieplan är långt ifrån uppnått i svensk gymnasieskola. Arbetsformer och arbetssätt påverkar måluppfyllelsen i hög grad. Självstudier kräver god planering och förberedelse av både lärare och elever. Forskningen visar att elever från studievana hem hanterar de outtalade krav som ställs i självstudier/leget arbete, medan elever från mindre studievana hem i större utsträckning är beroende av interaktion med läraren.

Under denna rubrik behandlas följande punkter:

- Beskrivning av skolans kunskapsresultat.
- Erbjuds den garanterade undervisningstiden
- I vilken utsträckning använder skolan självstudier
- Hur är självstudierna upplagda
- Hur förbereds eleverna för att klara självstudier
- Bidrar självstudier till att elever avbryter utbildningen
- Hur arbetar skolan med mål att sträva mot i arbetsformen självstudier

Vittra i Sickla är en fristående gymnasieskola som startade höstterminen 2008. Skolan har utbildningar motsvarande det nationella Samhällsvetenskapsprogrammet och Naturvetenskapsprogrammet. Inga elever har fått slutbetyg från skolan och man har inte genomfört Projektarbete 100 poäng på skolan ännu. Skolans elever har varierande antagningspoäng. Enligt skolans rektor är betygsresultaten tillfredsställande. Eleverna når något bättre resultat än riksgenomsnittet i ämnena svenska och engelska, men i ämnet matematik når eleverna resultat som är jämförbara med riksgenomsnittet.

På Vittra i Sickla sker en stor del av undervisningen, uppskattningsvis drygt hälften, enligt rektorn, i ämnesövergripande case. De moment av självständigt elevarbete som ingår i arbetet med casen utgör enligt Skolinspektionen självstudier.

Varje case presenteras som ett dilemma eller en situation som kräver en lösning. Introduktionen av casen sker genom gemensamma föreläsningar. Eleverna arbetar självständigt under handledning av pedagogerna på skolan för att presentera en eller flera lösningar. Vilka case eleverna ska läsa och när dessa case ska genomföras planeras vid början av varje läsår. Undervisning i de ämnesövergripande casen varvas med ämnesundervisning i till exempel matematik, fysik, kemi, moderna språk och engelska. Det sker en progression i svårighetsgrad eller självständighetsgrad i arbetet med case på skolan.

Läsår ett och två på Vittra inleds med något som man på skolan kallar för "träningläger". Det är en introduktionsperiod, som förutom att den syftar till att eleverna ska lära känna varandra, ska fungera som en introduktion i arbets sättet med case. Moment som studieteknik, källkritik, analysmodeller och gruppprocesser tas upp under introduktionen men även under läsårets gång. En gång i veckan har man på skolan schemalagd IUP-tid. Då arbetar man med elevernas individuella utvecklingsplan, IUP, och personliga mål för eleven formuleras. På IUP-tiden får eleven även hjälp med till exempel studieteknik.

De elever som väljer att gå på Vittra har i stor utsträckning valt den arbetsmetod som skolan har. De avhopp som görs på skolan är få och sker framförallt strax efter terminsstart i årskurs ett. Enligt skolledningen finns inget som tyder på att det undervisnings sätt som man tillämpar på skolan, skulle vara orsak till avhoppet.

Skolinspektionen har tagit del av några case, såväl pedagoghandledningen som det material som presenteras för eleverna. Skolinspektionen bedömer att dessa case är planerade med hänsyn tagna till kursplanernas mål att uppnå samt mål att sträva mot.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att de undervisningsmetoder som används med inslag av självstudier inte begränsar elevernas möjligheter att nå målen.

Ger självstudierna utrymme för att anpassa undervisningen efter elevernas individuella förutsättningar och behov?

Individuellt anpassning av undervisningen till varje elevs förutsättningar är en bärande tanke i styrdokumentet för gymnasieskolan. Vikten av elevernas möjligheter att utöva inflytande över undervisningen och ta ansvar för studieresultatet betonas i läroplanen. För att leva upp till dessa krav går skolorna olika vägar. Skolinspektionens regelbundna tillsyn har visat att ett vanligt sätt är att öka andelen självstudier/ eget arbete. Innebär detta i realiteten att undervisningen individuellt anpassas? Har eleverna inflytande över självstudierna. Studier visar i motsats till detta att elevers uppfattning av att behärska skolans tidsplanering är låg.

Under denna rubrik behandlas följande bedömningspunkter:

- Hur stor är elevernas tillgänglighet till lärare
- Har eleverna inflytande över arbetet med självstudier
- Har skolan en pedagogisk idé med självstudier
- Bedrivs självstudierna individuellt eller i grupp

Vid intervjuerna med skolläda, lärare och elever på Vittra i Sickla, framkommer en samstämmig bild av att arbetet i casen sker med god tillgänglighet till lärare. Hela uppgiften presenteras inte för eleverna vid ett och samma tillfälle, självständigt arbete varvas med genomgångar. Eleverna uppger att de får nya uppgifter under arbetets gång, vilket bidrar till att eleverna upplever att undervisningen är lärarledd.

De ämnen och moment som ska ingå i ett case uppger eleverna är "företbestämt". Casen används på flera av Vittras skolor och återanvänds således. Eleverna har möjlighet att välja inriktning inom ett case efter intresse och uppmuntras till att försöka se olika lösningar och tolkningar av ett problem. Eleverna uppger att de inte kan påverka det sätt de vill examineras på, men att man varierar examinationssätten.

Verksamheten på Vittra är idéstyrd. Självstudier är inte en del av den pedagogiska idén på skolan, enligt rektorn. Valet av arbetssätt, de ämnesövergripande casen, som delvis genomförs genom självstudier, är planerat utifrån en gemensam syn på eleven och vad man vill med sitt pedagogiska arbete: eleverna ska bli tränade i att analysera fakta och att argumentera. Eleverna ska lära sig att se helheter och öka sin medvetenhet kring sig själva och sin omgivning. De ska vara väl rustade för kommande högskolestudier och yrkesliv.

Det självständiga arbetet bedrivs både i grupp och individuellt. Det ingår minst ett grupparbete i varje case. Eleverna examineras dock individuellt.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att de inslag av självstudier som förekommer vid Vittra i Sickla bidrar till att undervisningen kan anpassas till elevernas individuella förutsättningar och behov. Arbetet i de ämnesövergripande casen sker i grupp och alltid med god tillgång till lärare och handledning för eleverna.

Upplever eleverna att de får det stöd och den stimulans de behöver?

Avsikten med självstudier är att utveckla elevernas förmåga till analys och vetenskapligt tänkande. Detta ska ge eleverna stimulans och möjligheter att utvecklas efter sina förutsättningar. Upplever eleverna detta och får de stöd och hjälp i arbetet med självstudierna?

Under denna rubrik behandlas följande bedömningspunkter:

- Vilket stöd erbjuder skolan de elever som har svårigheter med självstudier

- Upplever eleverna att självstudierna är lärarledda
- Känner eleverna sig stimulerade av självstudier

Det mest utbredda stödet på Vittra i Sickla består i individuell handledning. En gång i veckan har eleverna IUP-tid. De kan då få hjälp att sätta upp personliga mål och hjälp med vägledning hur de ska nå målen. Eleverna får hjälp med att analysera och argumentera och de får hjälp med att se problemet ur olika perspektiv. På handledningstiden kan eleverna även få hjälp att strukturera sitt skolarbete, eleven får helt enkelt hjälp att dela upp de längre arbetspassen, man gör "ett schema i schemat".

Som tidigare nämnts så upplever eleverna att arbetet i de ämnesintegrerade casen är lärarlett.

Eleverna ges möjlighet att fördjupa sig i något som intresserar dem inom varje case. Studieförmen ger möjlighet att individualisera, varje case innehåller olika delar och varje case är ett problem som kräver olika sorters lösningar, ett problem som kan belysas från olika perspektiv, enligt rektorn. Ungefär hälften av undervisningen bedrivs som schemalagd ämnesundervisning och rektorn framhåller att variationen av arbetsätt är en individanpassning i sig.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Vittra i Sickla har goda ambitioner att erbjuda eleverna stöd och stimulans i studierna. Eleverna uttrycker att de är nöjda med den undervisning som bedrivs och att den variation av arbetsätt som förekommer är stimulerande och bidrar till en ökad motivation för studierna.

I ärendets slutliga handläggning har utredaren Partow Khademi och undervisningsrådet Barbro Nässén deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Ann-Christin Hartman

Enhetschef

Birgitta Olsson
Undervisningsråd/Föredragande

Bilaga

Skolinspektionens granskning av Självstudier/tidsanvändning i gymnasieskolan

Skolinspektionens granskning av Självstudier/tidsanvändning i gymnasieskolan

De bedömningar som Skolinspektionen gör inom ramen för granskningen grundar sig på de författningar som reglerar gymnasieskolan.

I 1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna finns en bärande tanke om individanpassning och elevernas möjligheter att utöva inflytande över undervisningen. Där finns också mål att sträva mot när det gäller elevernas förmåga att överblicka större kunskapsfält och utveckla en analytisk förmåga och ett alltmer vetenskapligt sätt att arbeta och tänka.

I gymnasieförordningen regleras den garanterade undervisningstiden och begreppet undervisningstid definieras som "tid för arbete som planerats av lärare och elever tillsammans och som eleverna genomför under en lärares ledning". I samma förordning anges också att elevernas skolarbete skall förläggas måndag–fredag och skall vara så jämnt fördelat över dessa dagar som möjligt (detta gäller dock inte fristående skolor).

Dessutom grundar sig granskningen på forskningsresultat och beprövad erfarenhet inom området. I en forskningsöversikt om individualisering i undervisningen konstateras att den individualisering som framför allt är framträdande i skolan är ansvarsindividualisering i form av självstudier. Trots att styrdokumentet specificerar att det är viktigt att ta fasta på att elever lär på olika sätt beskriver forskningen att skolans undervisningsstrategier snarare har krympt än vidgats under årens lopp. Dessutom framgår det att en hög andel individuellt arbete får till följd att eleverna blir mindre engagerade i skolarbetet och att det också finns ett samband mellan en ökad andel eget arbete och sämre studieresultat. Annan forskning lyfter fram betydelsen av en aktiv och pådrivande lärare som förmår att utforma undervisningen så att den fungerar för olika elever och därmed har en positiv inverkan på resultaten.

I en kunskapsöversikt av undervisningen i naturorienterade ämnen i den svenska grundskolan visar Skolverket att eget undersökande inte gynnar elevers lärande och förståelse av naturvetenskap. Kunskapsöversikten beskriver i stället att lärarstöd är viktigt, och att undervisning där elever förväntas upptäcka saker själva är ineffektiv. Skolverket menar att detta resultat stämmer väl överens med den internationella forskningen på området. I den nyligen publicerade rapporten "*TIMS Advanced*" framgår det att svenska elever på gymnasiet kraftigt försämrat sina resultat i matematik och fysik. Skolverket lyfter det faktum att svenska elever ägnar relativt mycket tid åt individuellt arbete på lektionerna som en möjlig bidragande orsak.

I Skolverkets rapport "*Självkänslan och skolans vardag*" berörs ämnet tidsanvändning och dess koppling till elevers arbetssituation och självstudier. Elevernas svar på en enkätstudie som redovisas i rapporten tyder på att eleverna inte klarar av att planera i tillräcklig utsträckning. Det är även tydligt från studien att skolmotivationen ökar med ökande behärskning av tidsplanering.